

Document	Archeologische Quickscan versie 2	
Plangebied	Raadhuisstraat 8, Wognum, gemeente Medemblik	
Adviesnummer	21021	
Opsteller(s)	D.M. Duijn (archeoloog) & S. Gerritsen (senior archeoloog)	
Datum	24-03-2021	

Advies	Archeologische opgraving Bouwhistorische opname Sloop tot maaiveld	(kosten initiatiefnemer)
Vervolgtraject	Voor het archeologisch onderzoek dient een PvE te worden opgesteld door een gecertificeerde archeologische instelling of bedrijf. Archeologie West-Friesland verzoekt om overleg te plegen met de initiatiefnemer om verdere stappen door te nemen.	
	M.H. Bartels (senior archeoloog)	06-30468593

Archeologische Quickscan

1. Inleiding

Op verzoek van de gemeente Medemblik (contactpersoon: dhr. M. van Marle) is gekeken naar het aspect archeologie met betrekking tot nieuwbouw op het perceel Raadhuisstraat 8 in Wognum, gemeente Medemblik.

Aan de voorkant (wegzijde) van het perceel staat een woonhuis, achterop het perceel bevindt zich een grote loods die in gebruik was als autogarage. Het voornemen is om het bestaande woonhuis te slopen en hier een nieuw huis te bouwen (afb. 1). Dit woonhuis krijgt een oppervlakte van circa 160 m² en wordt voor een groot deel voorzien van een souterrain (oppervlakte 125 m²). Het type fundering is nog niet bekend, maar waarschijnlijk gaat het om een gebruikelijke fundering met palen. Aan de westzijde wordt een verhoogde toegang gecreëerd en aan de achterkant komt een verhoogd terras. Het is op dit moment niet bekend of de muren rond de verhoogde toegang en het terras ook worden onderheid. De garage achter op het terrein blijft behouden.

Afbeelding 1. De ligging van het plangebied Raadhuisstraat 8 (witte stippellijn) en de nieuwbouw (rode stippellijn) op een luchtfoto (bron: PDOK).

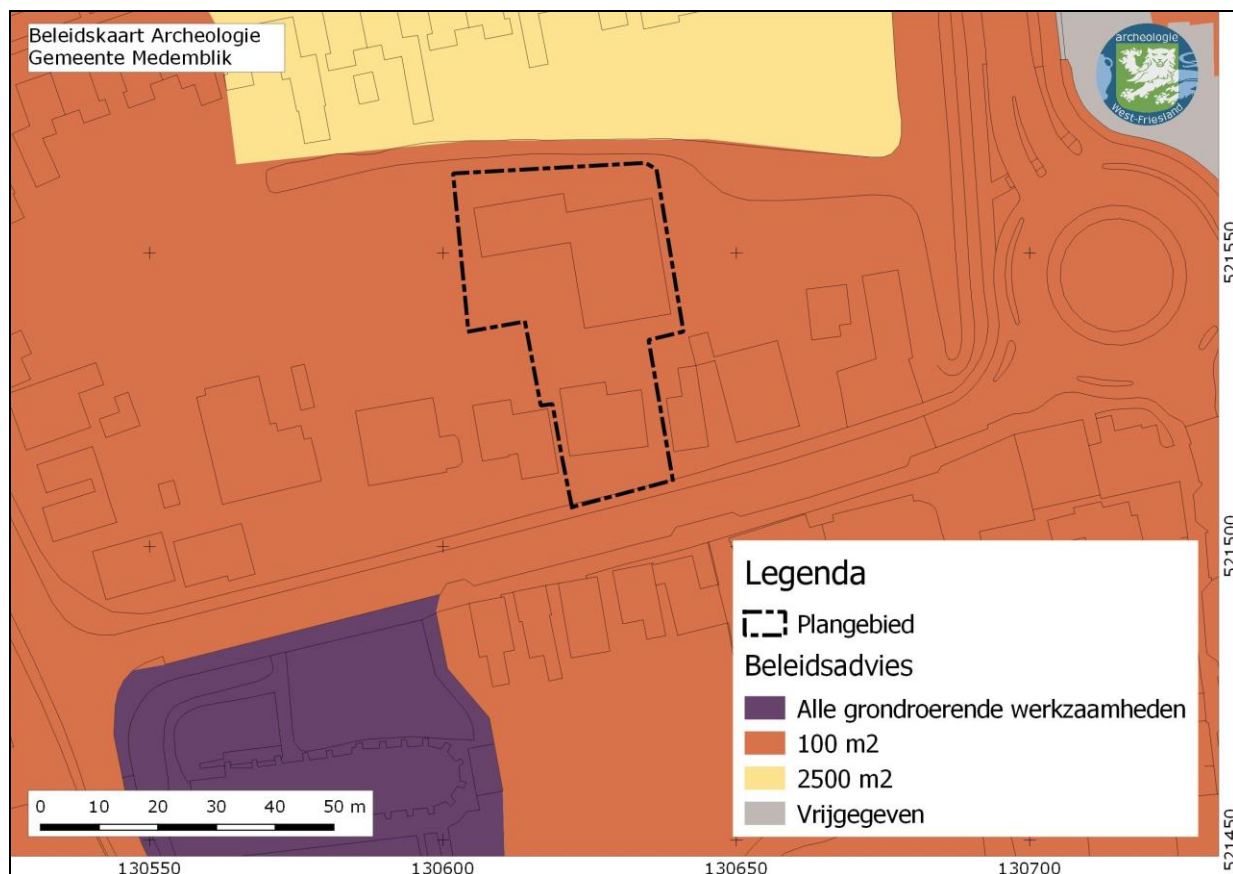
2. Bestemmingsplan en Beleidskaart archeologie

Het plangebied ligt binnen het bestemmingsplan Dorpskern IV¹ en heeft een dubbelbestemming Waarde – Archeologie 2. Hierbij geldt dat bij ingrepen groter dan 100 m² en dieper dan 35 cm onder maaiveld rekening dient te worden gehouden met het aspect archeologie.

Archeologie West-Friesland heeft voor de gemeente Medemblik een beleidskaart archeologie opgesteld.² Op deze kaart zijn de meest recente gegevens verwerkt. Hierop zijn de waarde en de begrenzing van de dorpslinten nader gespecificeerd, o.a. aan de hand van verschillende historische kaarten. De beleidskaart archeologie is op 28 februari 2019 vastgesteld. Voor het plangebied geldt op de beleidskaart een vrijstellingsgrens van 100 m² (afb. 2). Deze grens zal door de nieuwbouw worden overschreden.

¹ NL.IMRO.0420.BPHDorpskernenIV-VA01

² Soonius & Van Leeuwen 2018.

Afbeelding 2. De ligging van het plangebied Raadhuisstraat 8 (zwarte stippellijn) op de beleidskaart archeologie van de gemeente Medemblik.

3. Cultuurhistorische achtergrond

Het plangebied ligt langs de Raadhuisstraat, een van de oude straten van Wognum. De oude dorpskern van Wognum is een AMK-terrein (Archeologische Monumentenkaart, nr 14865) en geldt als een terrein met hoge archeologische waarde.

Wognum is een van de oudste plaatsen van oostelijk West-Friesland. Uit historische bronnen blijkt dat Wognum zeker al in de eerste helft van de 11de eeuw bestond en waarschijnlijk ook al in de 10de eeuw. De meeste plaatsen in oostelijk West-Friesland zijn later ontstaan, in de late 11de of 12de eeuw. De enige andere plaats die in de 10de eeuw al bestond in het gebied was Medemblik. In deze vroegste periode was de kerk van Wognum, die op de plek stond van de huidige kerk en van tufsteen was gemaakt, eigendom van de abdij van Echternach (Luxemburg). De kerk was ruim 25 meter lang en daarmee een van de grootste kerken van Noord-Holland in die periode. De huidige kerk is in verschillende fasen gebouwd in de 15de en 16de eeuw.

Het is onzeker of langs de Raadhuisstraat en de Oosteinderweg, die in het verlengde hiervan ligt, in de 10de en 11de eeuw huizen hebben gestaan. De Oosteinderweg vormt de verbindingsweg van Wognum met Nibbixwoud. Het dorp Nibbixwoud is jonger dan Wognum en dateert waarschijnlijk pas uit de 12de eeuw. Het is mogelijk dat de Raadhuisstraat/Oosteinderweg pas in die tijd tot stand is gekomen.³

Gegevens 17de-18de eeuw

De eerste nauwkeurige kaart waarop de bebouwing van Wognum is aangegeven is de kaart van Johannes Dou, gemaakt in de jaren 1651-1654. De kerk, op de hoek van de Kerkstraat en

³ Schrickx et al. 2018.

Raadhuisstraat, is duidelijk herkenbaar. Aan weerszijden van de Raadhuisstraat is bebouwing getekend.

Uit historisch onderzoek blijkt dat in ieder geval al aan het einde van de 17de eeuw een bakkerij op het perceel stond. In 1681 werd de bakkerij per executie verkocht, omdat de eigenaar, de weduwe van de bakker, de uitstaande schulden niet kon betalen. De stukken wijzen erop dat in 1674 een nieuwe bakkerij is gebouwd. Of in de periode daarvoor al een bakkerij aanwezig was, is onzeker.

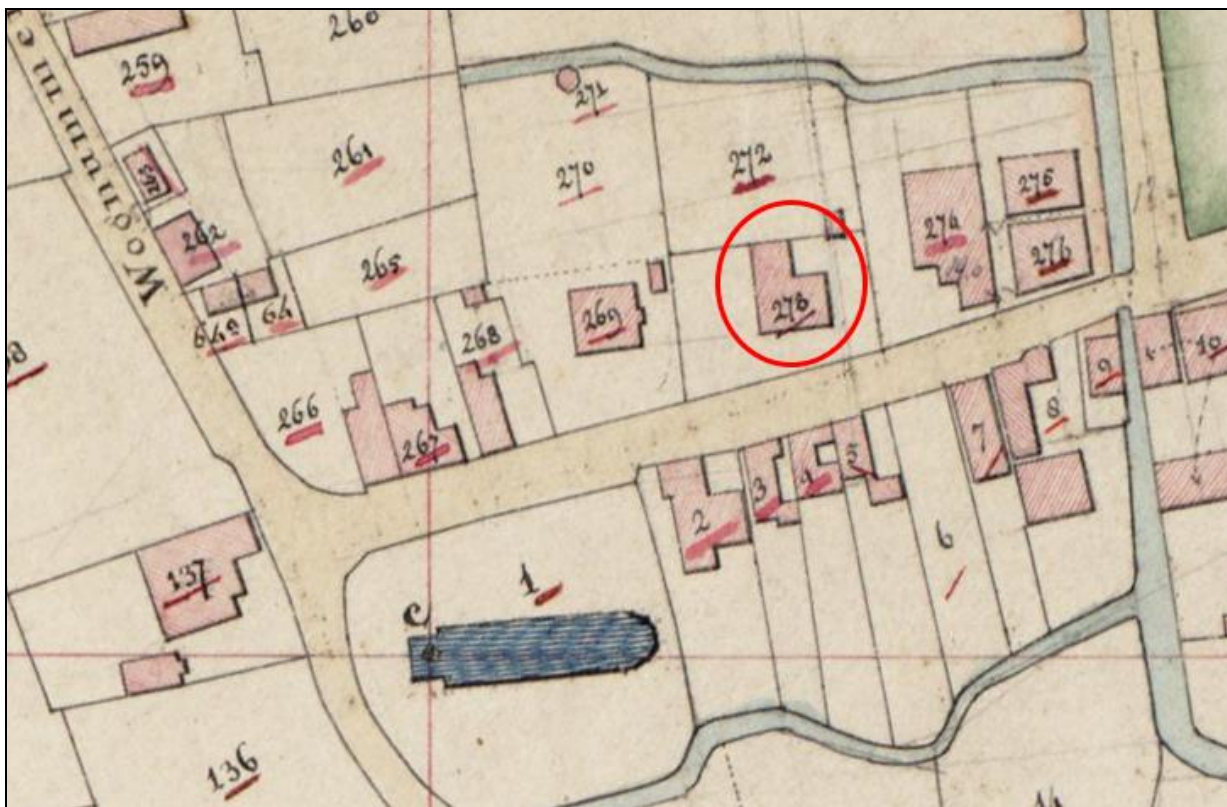
Op 26 augustus 1753 brandde een deel van de huizen langs de Raadhuisstraat af. Ook de bakkerij is op dat moment verloren gegaan. Uit de archiefstukken blijkt dat een nieuwe bakkerij is gebouwd in 1755. In de eeuwen hierna bleef het pand in gebruik als bakkerij, namelijk tot 1963.

Afbeelding 3. De ligging van het plangebied Raadhuisstraat 8 (bij de gele pijl) op de kaart van Dou (1651-1654, collectie Westfries Archief).

Gegevens 19de-20ste eeuw

Uit 1823 dateert de eerste kadastrale kaart van Wognum. Hierop is de bebouwing voor het eerst nauwkeurig weergegeven en zijn ook de perceelsgrenzen getekend (afb. 4). Op de locatie van het bestaande woonhuis staat een pand getekend met dezelfde vorm als het huidige pand, alleen langer aan de achterzijde. Schuin achter het huis staat een klein bijgebouw, verder is het perceel leeg.

Afbeelding 4. De ligging van het plangebied Raadhuisstraat 8 (rode cirkel) op de kadastrale kaart uit 1823.

Via het kadasterarchief zijn de wijzigingen op het perceel te volgen tot ver in de 20ste eeuw. Bij het jaar 1877 is sprake van verbouw. Uit de bijbehorende hulpkaart blijkt dat achter het oude woonhuis een stolpschuur is gebouwd (afb. 5). In 1903 wordt een deel van het perceel aan de zuidoostzijde verkocht (afb. 6). Hier wordt een woonhuis op gebouwd. In 1910 wordt een deel van de westzijde van het perceel verkocht, waarna hier een woonhuis wordt gebouwd (afb. 7).

De stolpschuur achter het woonhuis is in 1929 verbrand.⁴ Op dezelfde plek is vervolgens een schuur gebouwd. Op dat moment is geen hulpkaart gemaakt.

In de jaren '60 of '70 is de schuur achter het woonhuis afgebroken. Tevens is de voorgevel in de jaren '70 gewijzigd en vond een inpandige verbouwing plaats. De noordoostelijke hoek van het woonhuis is afgeschuind om meer ruimte te bieden aan voertuigen.

⁴ Dekker-Tiebie et al. 2003.

Afbeelding 5. De hulpkaart uit 1877.

Afbeelding 6. De hulpkaart uit 1903.

Afbeelding 7. De hulpkaart uit 1910.

4. Bouwhistorische gegevens

Het pand Raadhuisstraat 8 bestaat uit drie bouwdelen:

- aan de westzijde een noord-zuid georiënteerd deel waarbij in ieder geval op de begane grond oude balken aanwezig zijn met korbelen. De muurstijlen, waar de korbelen mee verbonden zijn, zijn in de huidige situatie niet zichtbaar. Uit het kadaster blijkt dat dit bouwdeel oorspronkelijk langer was aan de noordzijde.
- haaks hierop aan de voorzijde een grote kelder (6,2 bij 4,9 meter) met tongewelf en daarboven een opkamer en zolder. In de kelder zijn een waterput, een bakstenen bak om eieren in te bewaren en diverse dichtgezette ramen/openingen zichtbaar. In de kelder ligt een vloer van bakstenen en grijze plavuizen.
- ten noorden van de kelder met opkamer een lage aanbouw. De buitenhoek van de aanbouw is in de jaren '70 afgeschuind.

Uit 1957 en 1968 dateren foto's van het pand, afkomstig uit de collectie van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed in Amersfoort (afb. 8 en 9).

Afbeelding 8. Raadhuisstraat 8 in 1957. Collectie Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed.

Afbeelding 9. Raadhuisstraat 8 in 1968. Collectie Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed.

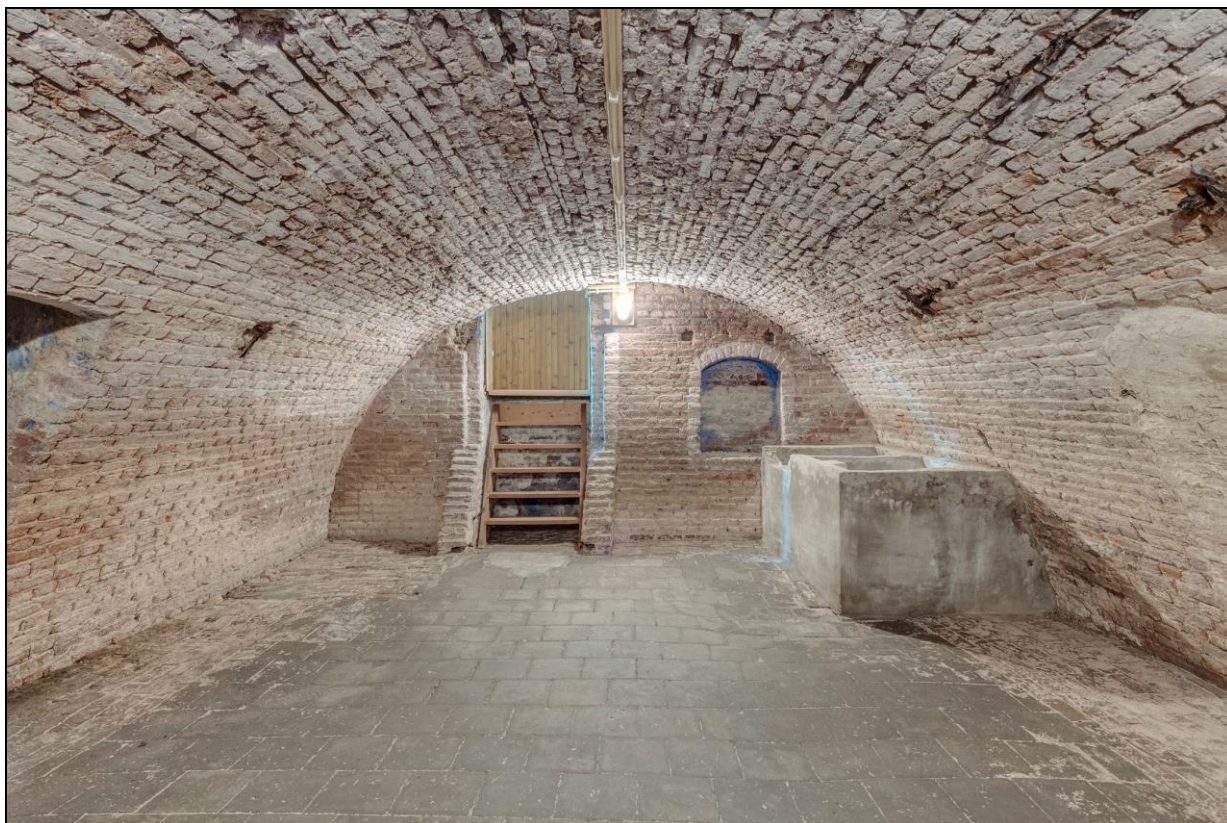
Op basis van bovenstaande historische gegevens kan worden verondersteld dat het pand in de huidige vorm is gebouwd in 1755. In 1753 brandde het pand op deze plek af en twee jaar later werd een nieuwe bakkerij gebouwd. Het oude muurwerk van het pand, in ieder geval nog aanwezig in de voorgevel en oostgevel, en de oude balken dateren waarschijnlijk uit dit jaar. Het is goed mogelijk dat de kelder ouder is. Het is aannemelijk dat de kelder is gebouwd als zijnde onderdeel van een bakkerij, aangezien veel bakkerijen werden voorzien van een kelder met broodoven. In ieder geval aan het einde van de 17de eeuw was op deze plek al een bakkerij aanwezig. De kelder kan dus goed in de 17de eeuw (mogelijk 1674) zijn gebouwd. Niet uit te sluiten op dit moment is dat de kelder nog ouder is, bijvoorbeeld 15de of 16de eeuw.

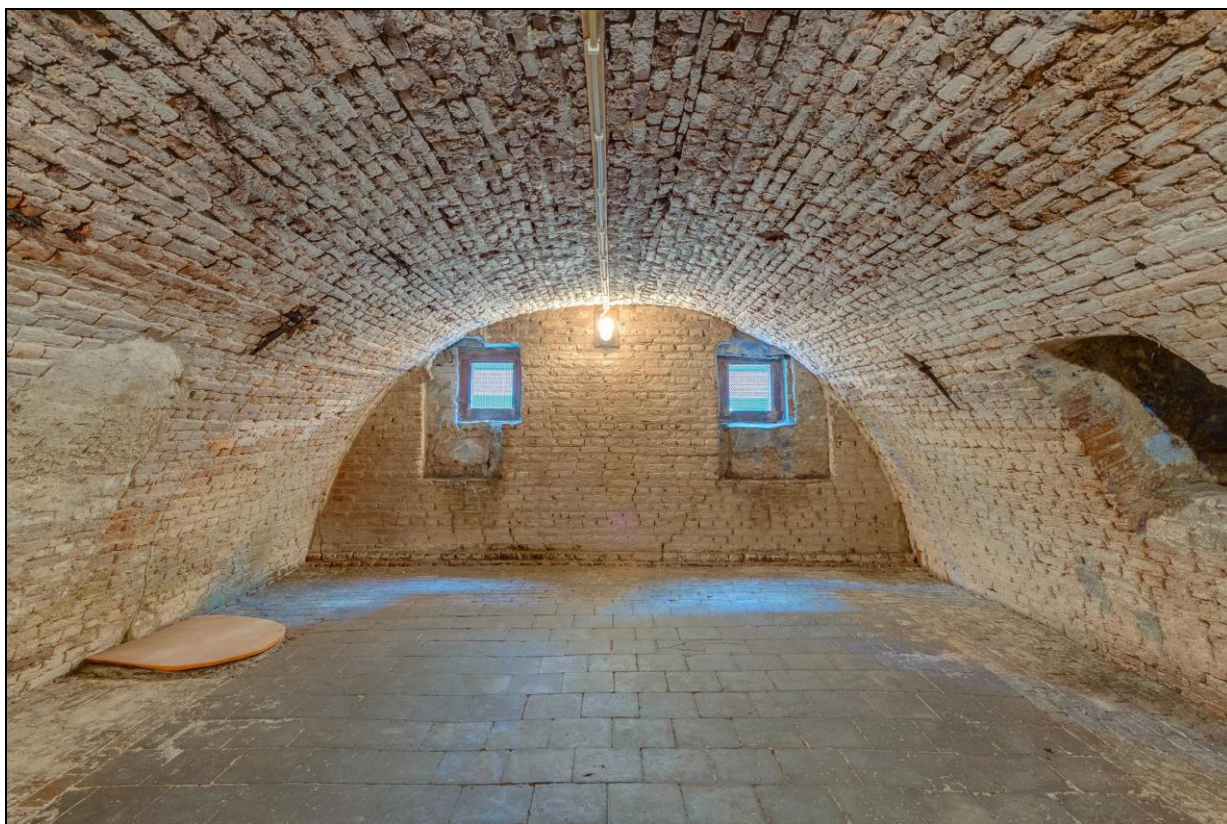
Afbeelding 10. Voorgevel van het pand. Rechts het bouwdeel met de grote kelder en opkamer. Bron: Funda.nl.

Afbeelding 11. Oude balklaag met korbelen in het westelijke bouwdeel. Bron: Funda.nl.

Afbeelding 12. De kelder gezien richting het westen. Bron: Funda.nl.

Afbeelding 13. De kelder gezien richting het oosten. Bron: Funda.nl.

5. Archeologische en geologische bronnen

In de dorpskern van Wognum zijn tot op heden twee opgravingen uitgevoerd. In 2012 vond een opgraving plaats op het perceel Kerkstraat 11. Hierbij zijn twee huisterpen uit de eerste helft van de 12de eeuw aangetroffen van minimaal 18,5 meter lang. De terpen zijn in de eeuwen hierna verder opgehoogd. Van de bebouwing uit deze tijd zijn paalsporen gevonden en tevens een waterput uit de 13de eeuw die buiten het huis lag. Waarschijnlijk zijn in de 17de eeuw stolpboerderijen op het terrein gebouwd.⁵

In 2015 vond een opgraving plaats op het perceel Oosteinderweg 3-7. De oudste sporen en vondsten dateren uit de 12de eeuw, wat betekent dat de Oosteinderweg zeker in deze tijd al bestond. Oorspronkelijk lagen op dit terrein twee percelen van circa 24 meter breed. In ieder geval vanaf de 16de eeuw stond een herberg op het terrein en zeker vanaf de 18de eeuw ging het om twee herbergen naast elkaar. Beide panden konden niet worden onderzocht, want zij liggen onder de rotonde.⁶

In het jaarboek 2003 van Historische Stichting 'De Cromme Leek' wordt vermeld dat bij graafwerkzaamheden achter en ten oosten van het huis aan de Raadhuisstraat hele brede funderingen zijn gevonden. Verondersteld wordt dat zij horen bij een kloostergebouw.⁷ Dit is zeker niet het geval, op deze plek heeft geen klooster gestaan.

6. Conclusie

Het voornemen is om het bestaande woonhuis op het perceel Raadhuisstraat 8 in Wognum af te breken en hier een nieuw woonhuis te bouwen met een oppervlakte van 160 m². Een groot deel van het huis wordt voorzien van een souterrain. Volgens het bestemmingsplan en de beleidskaart archeologie geldt voor het plangebied een vrijstellingsgrens van 100 m². Het nieuwbouwplan overschrijdt deze grens.

Op basis van historisch kaartmateriaal, historische gegevens en de bestaande bebouwing heeft het plangebied een zeer hoge archeologische waarde. Het bestaande pand is waarschijnlijk in 1755 gebouwd, nadat de voorganger twee jaar eerder was verbrand. In ieder geval vanaf het einde van de 17de eeuw was op het perceel een bakkerij gevestigd en dit bleef het geval tot 1963.

Het bestaande pand is een van de oudste panden van Wognum. Het feit dat het eeuwenlang in gebruik is geweest als bakkerij, maakt dat het gebouw een bijzondere plaats inneemt in de geschiedenis van Wognum. Dit soort panden is zeer zeldzaam voor de dorpen van West-Friesland.

Binnen het plangebied zijn zeer waarschijnlijk al in de Middeleeuwen de eerste huizen gebouwd. De oudste bebouwing op het perceel dateert vermoedelijk uit de 12de eeuw, doordat in deze periode de Raadhuisstraat/Oosteinderweg is aangelegd. Het is aannemelijk dat vanaf deze periode tot het heden het perceel continu bewoond is geweest.

7. Advies

Bouwhistorisch onderzoek

Gezien de hoge ouderdom van het bestaande pand Raadhuisstraat 8 is het zeer wenselijk dat het voorafgaand aan sloop bouwhistorisch wordt onderzocht. Het uitvoeren van bouwhistorisch onderzoek heeft geen wettelijke basis als het pand geen monumentenstatus heeft. Medewerking bij dit onderzoek is echter wel gewenst. Bij een bouwhistorisch onderzoek wordt het bestaande gebouw gedocumenteerd en onderzocht. Het is van belang dat de oude balklagen worden onderzocht door

⁵ Schrickx 2013.

⁶ Schrickx *et al.* 2018.

⁷ Dekker-Tiebie *et al.* 2003.

middel van dendrochronologisch onderzoek (jaarringonderzoek aan hout), zodat het bouwjaar van het pand met zekerheid kan worden bepaald.

Sloop tot maaiveld

Vanwege de hoge ouderdom van het bestaande pand, dient te worden **gesloopt tot op het maaiveld en niet dieper**. Betonnen vloeren en structuren mogen worden verwijderd, maar historische baksteen funderingen en structuren binnen het pand (bijvoorbeeld de grote kelder en waterput) dienen in de grond te blijven zitten. Tevens mag geen grond worden afgegraven. De sloop dient voorafgaand aan de start te worden gemeld en zal worden **gemonitord**. De monitoring is kosteloos en zal niet tot noemenswaardige vertragingen leiden. Het is van belang dat Archeologie West-Friesland minstens een week van tevoren wordt geïnformeerd over de start van de sloopwerkzaamheden (archeologie@hoorn.nl / 06-11648953).

Archeologische opgraving

Vanuit het gemeentelijk beleid wordt geadviseerd om archeologie-vriendelijk te bouwen, dat wil zeggen de bodem niet te verstoren. Een archeologie-vriendelijk bouwplan kan worden voorgelegd aan de gemeente. Het archeologie-vriendelijke bouwplan dient te worden gekeurd door Archeologie West-Friesland.

Een niet archeologie-vriendelijk bouwplan houdt in dat de huidige situatie van de bodem zal worden verstoord tijdens het bouwproces. Onder bodemverstoring wordt verstaan:

- het verwijderen van muurwerk uit de bodem, hier onder vallen ook funderingen van de bestaande bebouwing vanaf de vrijstellingsdiepte gemeten vanaf het bestaande maaiveld van de archeologische vindplaats.
- vorstranden dieper dan 30 cm
- het aanbrengen van funderingspalen, damwanden, grondverbeteringen, groutankers etc.
- bodemsaneringen, tijdelijke uitplaatsing van vervuilde grond
- kelders, ondergrondse reservoirs, overmatige boringen voor diverse onderzoeken en bijvoorbeeld wkk installaties
- kruipruimtes
- vijvers/watercompensaties
- sloten en andere ingravingen
- kabels en leiding-tracés vanaf maaiveld

Ligt het in de planning om één of meerdere van bovenstaande bodemverstorende werkzaamheden tijdens het project uit te voeren, dan wordt het bouwproject als niet archeologie-vriendelijk geclassificeerd en dient nader archeologisch onderzoek te worden uitgevoerd.

Indien de geplande ingrepen benodigd voor de nieuwbouw een oppervlakte groter dan 100 m² bestrijken en niet archeologie-vriendelijk worden uitgevoerd, is op basis van de geplande nieuwbouw en de hoge archeologische waarde een archeologisch onderzoek in het kader van de AMZ-cyclus vereist. Dit archeologisch onderzoek dient te bestaan uit een **vlakdekkende archeologische opgraving** binnen de bouw/saneringscontour voorafgaand aan de bouwwerkzaamheden. Als leidraad voor de opgraving dient een Programma van Eisen te worden opgesteld dat vervolgens aan het bevoegd gezag ter goedkeuring wordt voorgelegd.

Archeologie West-Friesland kan een dergelijk onderzoek uitvoeren, maar het kan ook door een gecertificeerd archeologisch bedrijf worden uitgevoerd. De kosten van een dergelijk onderzoek zijn, conform de Erfgoedwet (hoofdstuk 9 § 1), voor rekening van de initiatiefnemer.

Na het opgraven van de archeologische waarden kan de bouwcontour worden vrijgegeven met betrekking tot het aspect archeologie.

Archeologie West-Friesland verzoekt om **overleg** te plegen met de projectontwikkelaar en/of koper om afspraken over het vervolgtraject te maken (M.H. Bartels, 06-30468593).

Mogelijke bodemsanering heeft grote gevolgen voor de ontgravingsstrategie tijdens het archeologisch onderzoek. Het archeologisch onderzoek ontgraft tot aan de onderkant van de bewoningslaag. Het heeft onze aanbeveling om voor het starten van het vooronderzoek naar de bodemkwaliteit (zie CROW 400 hoofdstuk 2 onderzoeksfase 2.1) contact op te nemen met een archeoloog om de onderkant van de bewoningslaag en dus de diepte van de boringen te bepalen. Als mede een strategie voor sanering te bepalen t.b.v. het opstellen van een V&G plan (zie CROW 400 hoofdstuk 3 ontwerpfase 3.2).

De gemeente Medemblik kent een subsidieregeling archeologie voor particulieren. Informatie hierover kan worden verkregen bij de Gemeente Medemblik.

8. Bronnen

AHN3 (www.ahn.nl)

Archis 3.0

Beeldbank Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed

Buis, J., 2018. Backer Barent Tjade, in *Jaarboek Historische Stichting 'De Cromme Leeck'* 2018, 57-60.

Dekker-Tiebie, B., R. Spigt-Heddes, K. Blauw & P. Veken, 2003. De bakkers van de Buurt, in *Jaarboek Historische Stichting 'De Cromme Leeck'* 2003, 42-45.

Schricks, C.P., 2013. *Middeleeuwse woonterpjes in Wognum. Archeologisch onderzoek op het perceel Kerkstraat 11 in Wognum, gemeente Medemblik*. West-Friese Archeologische Rapporten 55.

Schricks, C.P., W. Stellingwerf & J. van Oostveen, 2018. *De inventaris van de herbergen het Wapen van Hoorn en De Eendracht in Wognum. Archeologisch onderzoek op het perceel Oosteinderweg 3-7 in Wognum, gemeente Medemblik*. West-Friese Archeologische Rapporten 116.

Soonius, C.M. & J. van Leeuwen, 2018. Toelichting Beleidskaart Archeologie gemeente Medemblik. *West-Friese Archeologische Notities (WAN)* 6. Archeologie West-Friesland, Hoorn.

Vos, P., M. van der Meulen, H. Weerts en J. Bazelmans 2018: *Atlas van Nederland in het Holoceen. Landschap en bewoning vanaf de laatste ijstijd tot nu*, Amsterdam (Prometheus). Op 02-06-2020 gedownload van www.archeologieinnederland.nl.

Westfries Archief

9. Geldigheid

Indien de (bodemroerende) plannen voor dit project worden gewijzigd na advisering, dan dienen de nieuwe plannen te worden voorgelegd aan Archeologie West-Friesland, zodat deze opnieuw kunnen worden beoordeeld. Het voorgaande advies vervalt daarmee.

Deze archeologische quickscan heeft een geldigheid van **2 jaar**. Na verloop van deze periode wordt het advies ongeldig en dient bij ontwikkelingen een nieuw archeologisch advies te worden aangevraagd. Dit geldt ook voor ongewijzigde bouwplannen.

Bovenstaand archeologisch advies is daarmee geldig tot:

04-02-2023

